

Archeologienota
Beerse – Turnhoutseweg 63

Natasja Reyms

Bornem
2023

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2023/12.807/30

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek.....	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	11
2.4	Assessmentrapport	11
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	11
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	22
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	23
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	24
3	Samenvatting.....	25
4	Bibliografie	26
4.1	Publicaties	26
4.2	Websites	26
5	Bijlagen	27
5.1	Archeologische periodes	27

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2023B166

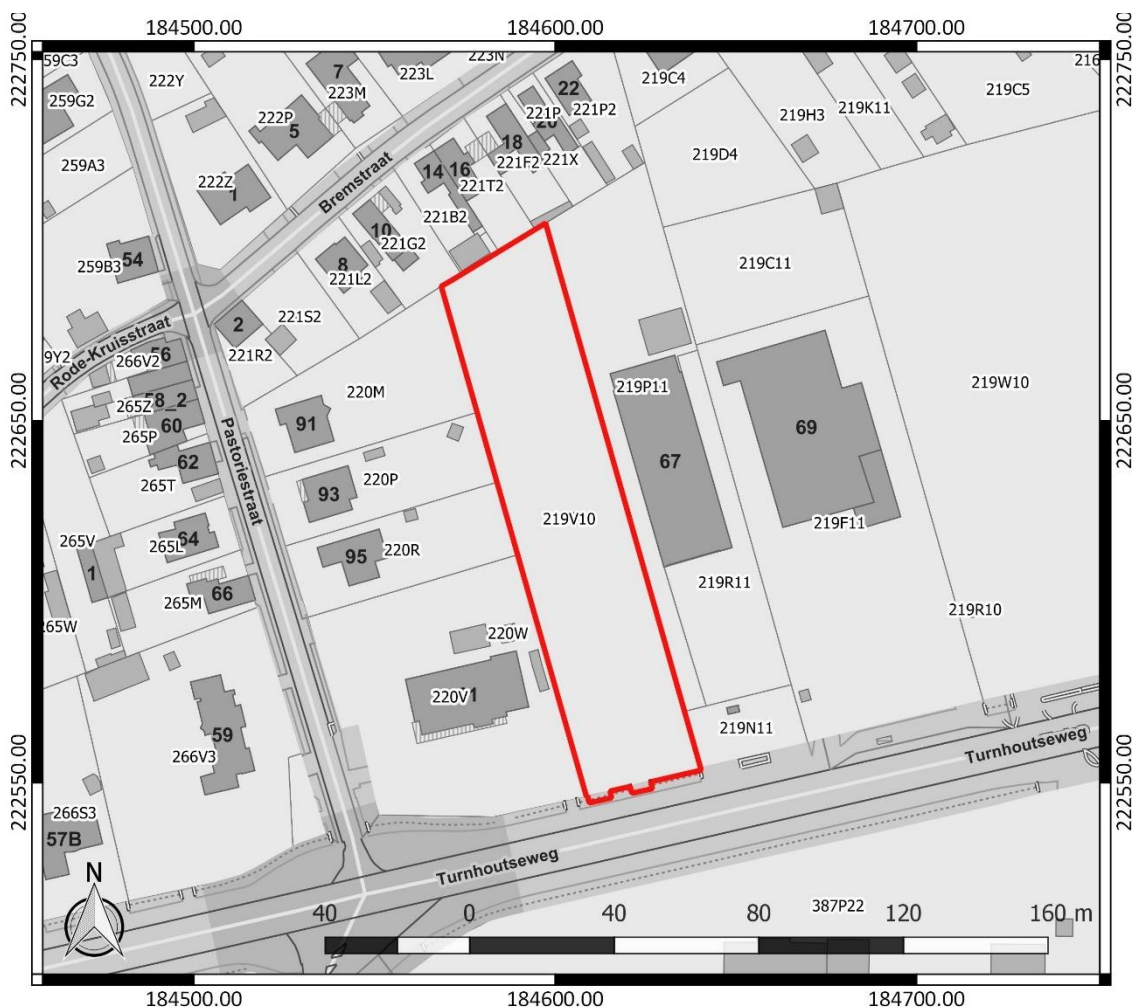
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Antwerpen, Beerse, Turnhoutseweg, Voorkes

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 184568.48, 222544.41
- 184640.43, 222704.72

Kadastraal plan:

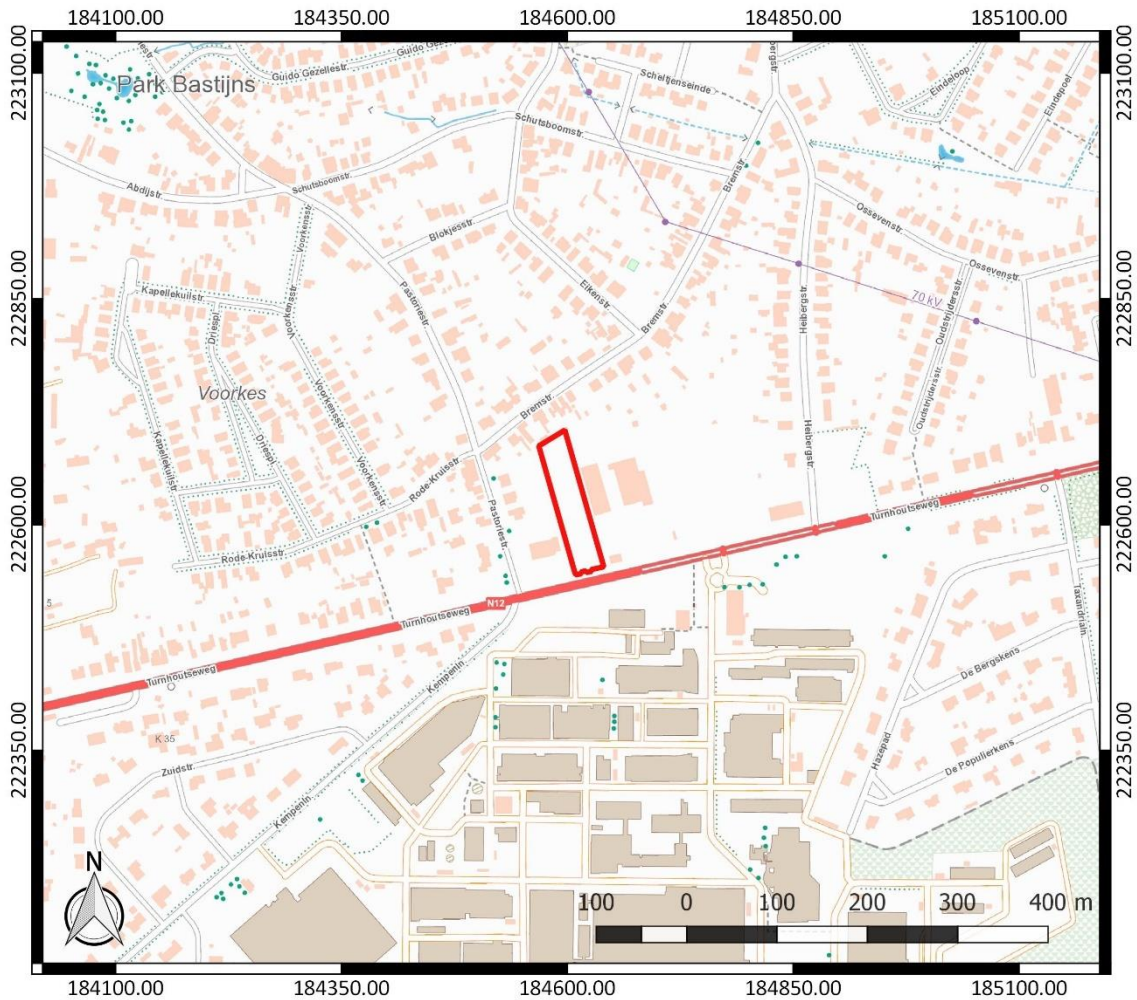

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Beerse, Afdeling 1, sectie C, nummers 219V10

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4969 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 15/02/2023 – 20/02/2023

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, heide, grasland

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

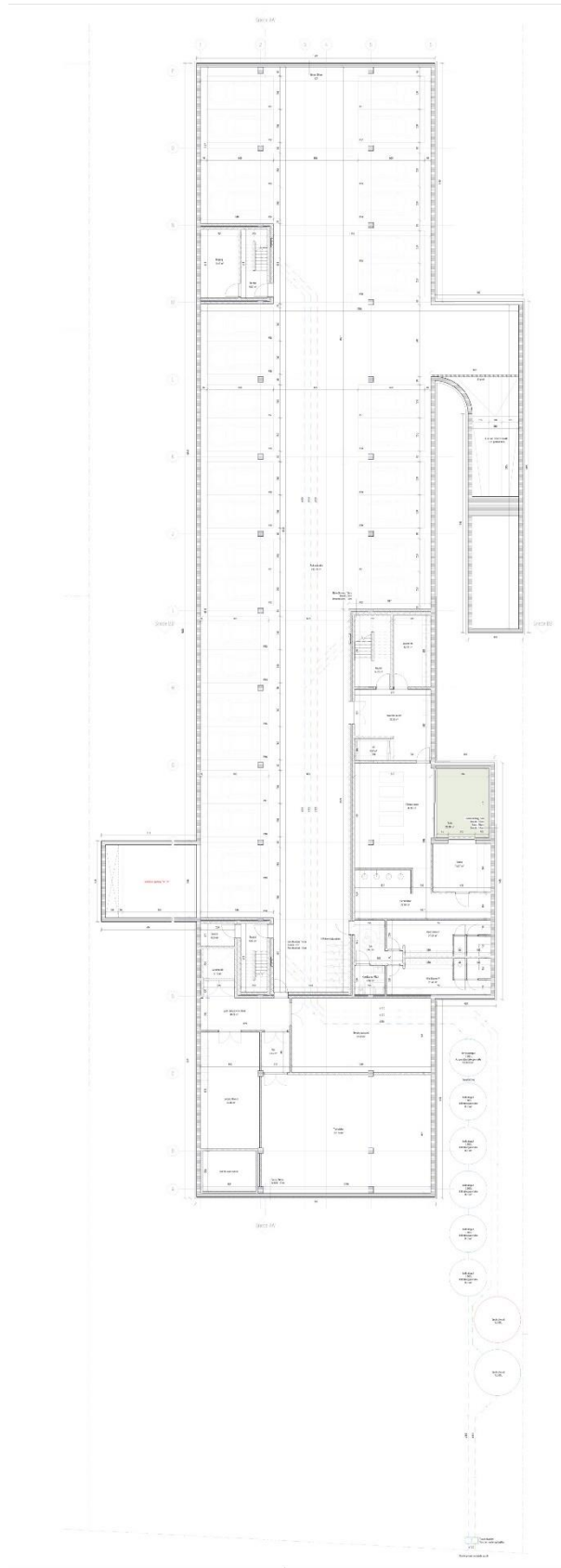
2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt een gemengd bouwproject gepland. Er wordt een nieuw gebouw opgericht, dat voorzien wordt van een ondergrondse kelderverdieping. De kelderverdieping zal een verstoring van ca. 3,75 m diep betekenen. Naast de kelderverdieping worden een hemelwaterput en vijf infiltratieputten van 10.000 l voorzien. De aanleg van deze putten betekent een verstoring diepte van ca. 3,20 m.

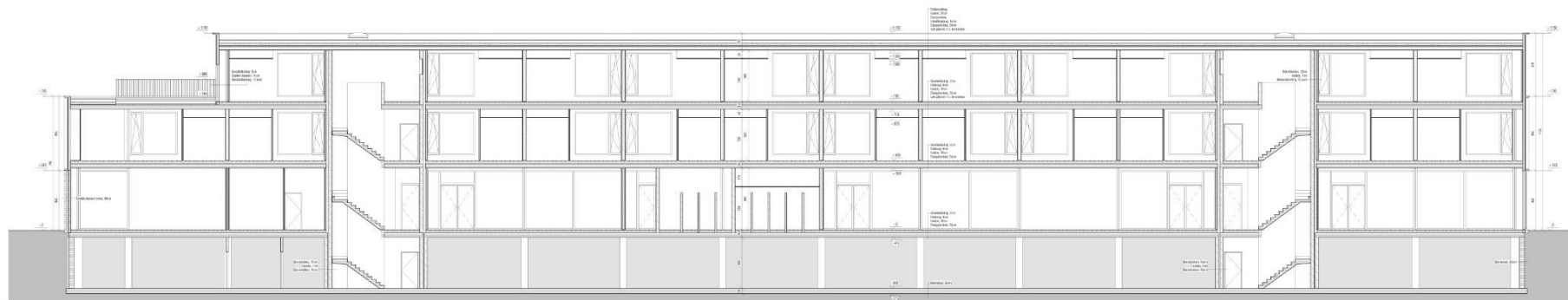
Bovengronds wordt ook parkeergelegenheid aangelegd, worden fietsenstalplaatsen voorzien en worden enkele zones voorzien van waterdoorlatende verharding. De verharding van delen van het terrein zal een verstoring diepte van ca. 30 cm kennen. Tot slot zal ook groenaanleg plaatsvinden. Dit kent gemiddeld een verstoring diepte van ca. 30 cm. Plaatselijk worden nieuwe bomen aangeplant. De aanleg van plantkuilen betekent plaatselijk een verstoring diepte die oploopt tot maximaal ca. 80 cm.

Figuur 3: Inplantingsplan

Figuur 4: Kelderplan

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferenciert geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden twee momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van de Turnhoutseweg, ten oosten van de Pastoriestraat en ten zuiden van de Bremstraat (Figuur 6). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Hydrografisch behoort het tot het Netebekken. Waterlopen in de omgeving bevinden zich al op vrij grote afstand van het onderzoeksgebied (Figuur 8). Ten noorden vermelden we de Eindeloop en de Laakbeek. Ten noordwesten stromen de Grote Beek en de Kleine Beek. Op nog grotere afstand ten noorden vermelden we ook het Kanaal Dessel-Schoten. Ten zuiden bevinden zich verder nog de Rietloop en de Dekkersvenloop.

Geomorfologisch vlak behoort Beerse tot de Kempische laagvlakte, die zich tussen de Scheldepolders in het westen en het Limburgs plateau in het oosten bevindt. De overgang van de Kempische laagvlakte naar het Limburgs plateau gebeurt ten noordoosten van Turnhout, waar het dalend Limburgs plateau aansluit bij het waterscheidingsvlak tussen het Schelde-Nete bekken en het Maasbekken. Het gebied wordt ontwaterd door beide bekkens. Het waterscheidingsvlak is een vrij brede strook die de morfologie van het centrale gedeelte van de Kempische laagvlakte overheerst. Het wordt gekenmerkt door een onregelmatig, maar sterk ontwikkeld microreliëf. De maximale hoogte ligt er rond 30 à 35 m TAW.³

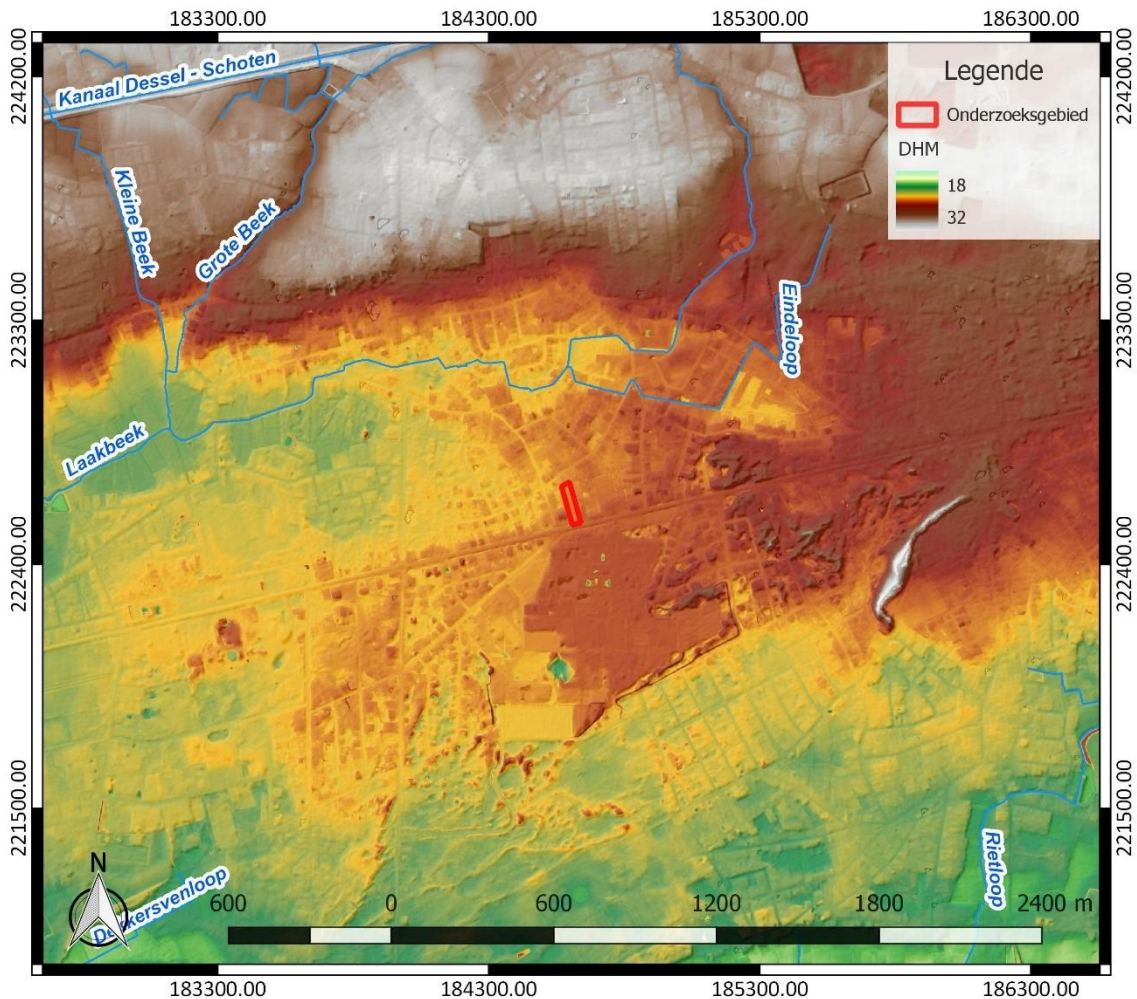
³ Bogemans 2005, 4

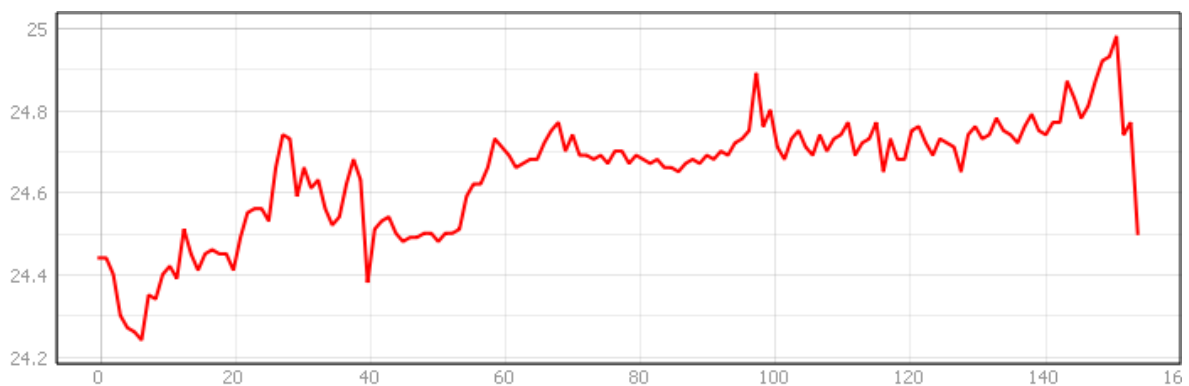
Figuur 6: Luchtfoto van 2021 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 8: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Hoogteverloop van noordnoordwest naar zuidzuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied bevindt zich op een dekzandrug ten zuiden van de microcuesta van de Kempen, die zich tussen Ossendrecht in het westen en Turnhout in het oosten uitstrekt. De aanwezige waterlopen lopen ongeveer evenwijdig aan elkaar en ontspringen in het noordnoordoosten, om vervolgens verder in zuidzuidwestelijke richting te lopen.⁴ Het

⁴ Bogemans 2005, 4

onderzoeksgebied helt heel licht af naar het noorden toe. Het terrein kent een hoogte van 24,2 tot 25 m TAW (Figuur 9).

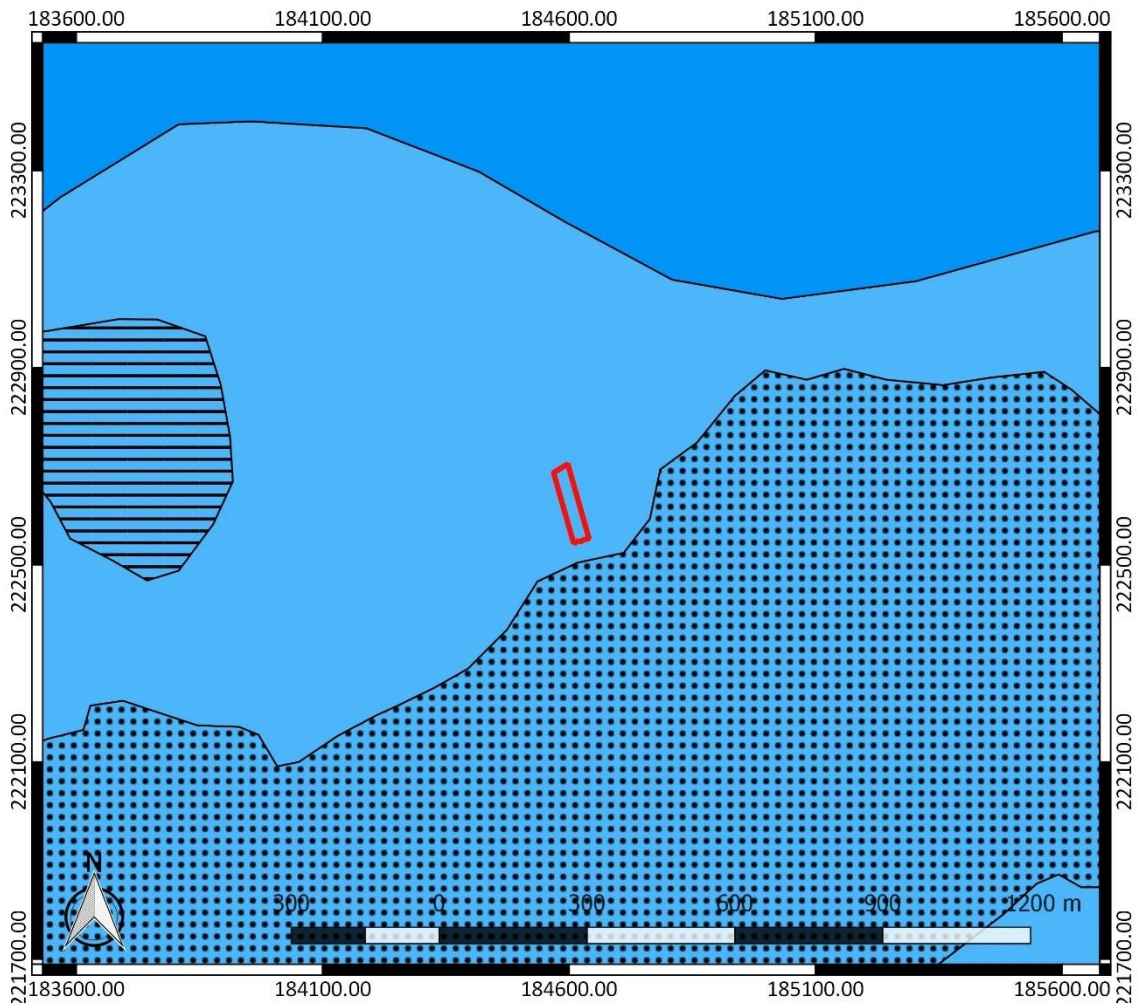
Figuur 10: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 10) bestaat uit de Formatie van Lillo, meer bepaald het Lid van Merksem. Dit wordt gekenmerkt door grijsgroen tot grijsbruin fijn tot middelmatig zand dat glauconiethouden en kalkhoudend is en dat schelpfragmenten en siderietconcreties bevat.⁵

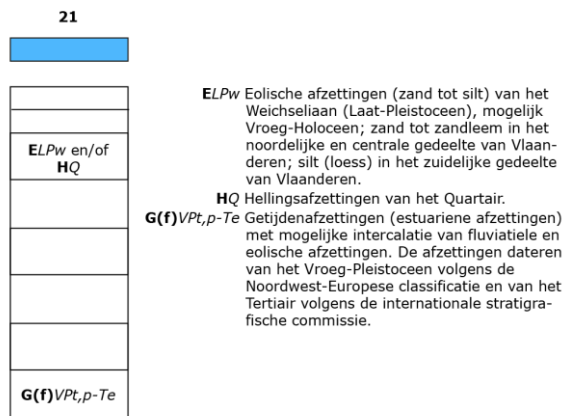
De quartairgeologische kaart (Figuur 11) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich oudere getijdenafzettingen met mogelijke intercalatie van fluviaatiele en eolische afzettingen van het Vroeg-Pleistoceen.⁶

⁵ www.geopunt.be/kaart

⁶ www.geopunt.be/kaart

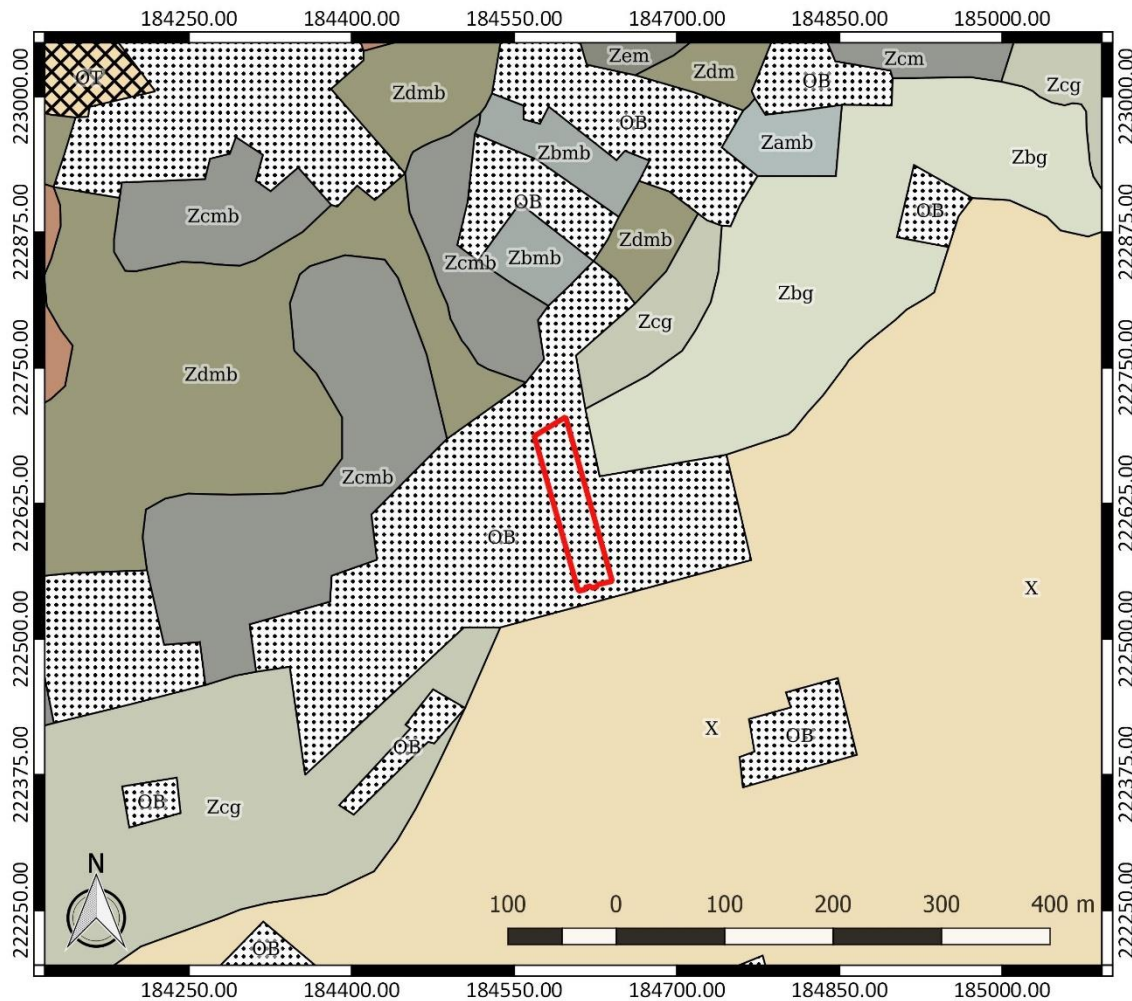

Figuur 11: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 12: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 13) situeert het onderzoeksgebied volledig in een bebouwde zone (OB). Ten zuiden vinden we duingronden (X) op de kaart. Het gaat om stuifzand. Ten oosten en ten westen van het onderzoeksgebied is op de bodemkaart sprake van een droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zbg) en een matig droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zcg). Naar het noordwesten toe gaat de bodem volgens de bodemkaart over in een matig natte zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Zdmb) en een matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Zcm).

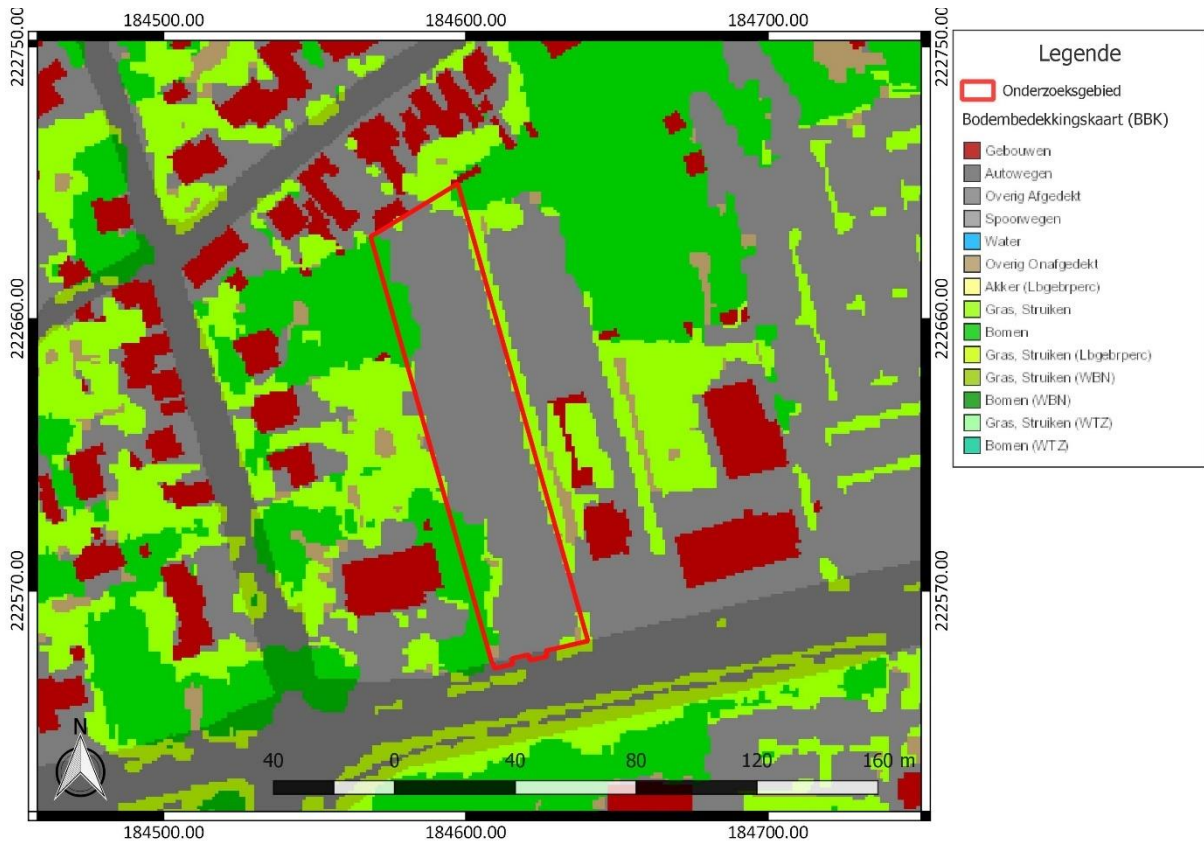

Figuur 13: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont is waarschijnlijk een plaggenbodem, het restant van een systeem van bemesting waarbij mest uit de potstal vermengd met plaggen op de akkers werd gebracht. De algemene toepassing van plaggenbemesting in de Antwerpse Kempen is te situeren vanaf het begin van de 13de eeuw en werd toegepast tot aan de industrialisering van de landbouw. De meeste plaggenbodems lijken pas vanaf de 14de of 15de eeuw gevormd. Plaggenbodems kunnen relatief dik zijn en bijgevolg een conserverende werking hebben voor het onderliggende bodemarchief, dat bij ondiepe ingrepen en landbouwvoering niet meer geraakt wordt.⁷

⁷ Bastiaens/Van Moernick 1994, 83-86; van Doesburg *et al.* 2007, 150

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruiksk kaart voornamelijk verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, bomen en struiken (Figuur 14). Dit beeld verschilt van het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 6). Vandaag de dag is er geen spoor van verharding te zien op een recente luchtfoto. Er is wel sprake van gras, bomen en struiken.

Figuur 14: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

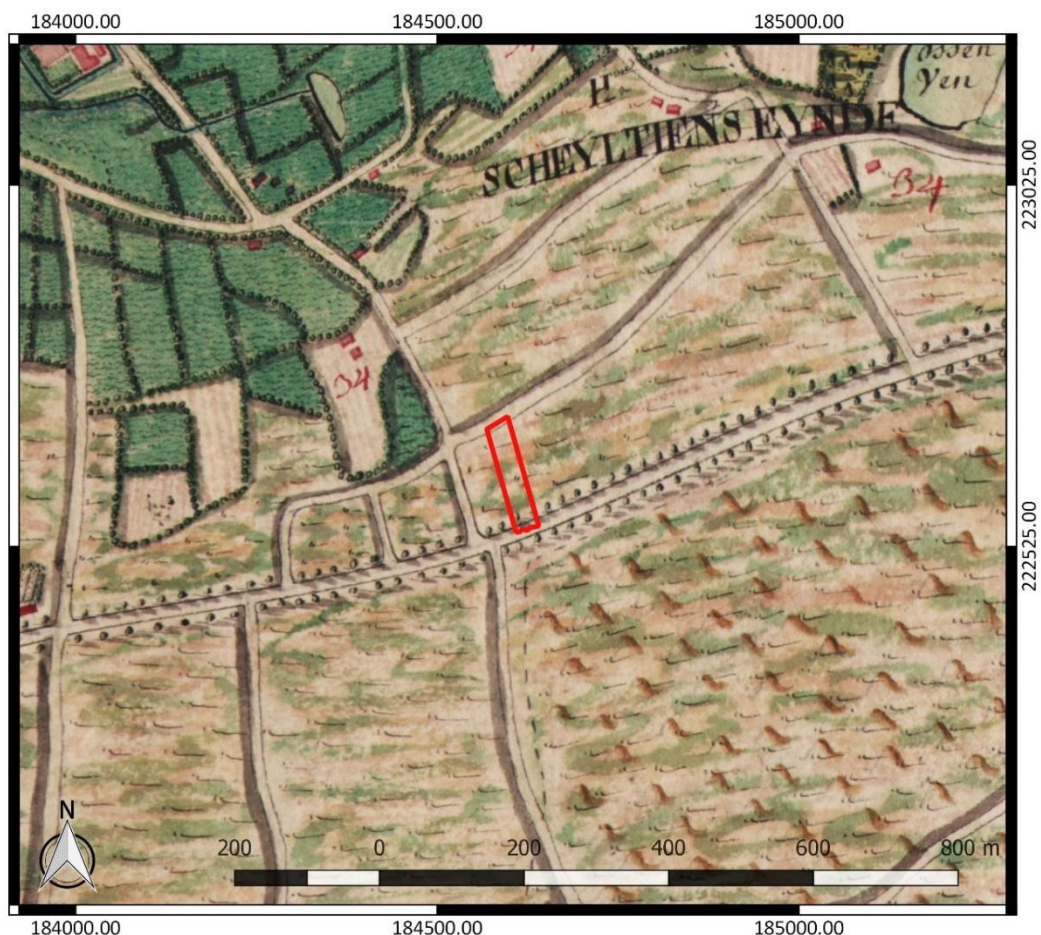
De naam Beerse is mogelijk afgeleid van "bar", in de betekenis van woest of weinig begroeid, en verwijst wellicht naar de onvruchtbare zand- en leembodem die in de gemeente voorkomt. Een tweede mogelijkheid is een verwijzing naar de Laakbeek, waarbij onder "beer" een moerassige beek wordt verstaan. De geschiedenis van Beerse en Vosselaar verliep in grote mate parallel. Beide dorpen vormden één heerlijkheid. De heerlijkheid maakte deel uit van het Land van Turnhout, dat in 1347 als bruidsschat aan Maria van Brabant in pand werd gegeven. Na haar dood, in 1399, kwam het Land van Turnhout terug in Brabants bezit. Tot aan het einde van het ancien régime werd het echter apart bestuurd, onder wisselende heren. Beerse en Vosselaar werden twee keer onafhankelijk van het Land van Turnhout, namelijk tussen 1559 en 1612 toen ze verpand werden aan de familie Van Renesse, heren van onder meer Elderen en Oostmalle, en tussen 1626 en 1648 toen ze toebehoorden aan Jan Proost, heer van Wechelderzande, Lille, Gierle en Vlimmeren.⁸

Na de Vrede van Munster werd de heerlijkheid terug onderdeel van het Land van Turnhout. De gemeenschappelijke schepenbank, die voor het eerst vermeld werd in 1386, tekende beroep aan bij

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Beerse [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13744> (Geraadpleegd op 16-02-2023)

de hoofdrechtbank van Zandhoven. Pas in 1805 werden beide gemeenten gescheiden op bestuurlijk vlak. De Fransen deelden Beerse in bij het kanton Gierle, als onderdeel van het arrondissement Turnhout en het departement der Twee Neten (de huidige provincie Antwerpen). In 1801 werd Beerse overgedragen aan het kanton Turnhout.⁹

Omstreeks 1187 schonk bisschop Rogerus van Kamerijk de inkomsten van de kerken van Beerse en Vosselaar aan de Sint-Wivina-abdij van Groot-Bijgaarden. In 1426 werden de rechten afgekocht door de norbertijnen van de Antwerpse Sint-Michielsabdij. De norbertijnen waren hier vanaf 1311 in het bezit van een uitgestrekte heide, "de Vroente", die later omgedoopt werd in "Abtsheide". Tot aan het einde van de 19de eeuw bestond Beerse uit zuiver agrarisch gebied met voornamelijk heidegronden.¹⁰ De twee Wereldoorlogen lieten hun sporen na in Beerse. Tijdens de Tweede Wereldoorlog vestigden de Duitsers zich dagenlang ten noorden van het kanaal.¹¹ Het huidige dorp komt voort uit de ontwikkeling van drie kernen: de eigenlijke dorpskom rond de Sint-Lambertuskerk, "Kerckhof" genaamd, het gehucht "De Baene" rond de Sint-Corneliuskapel en het gehucht "Den Hout".¹²

Figuur 15: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Beerse [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13744> (Geraadpleegd op 16-02-2023)

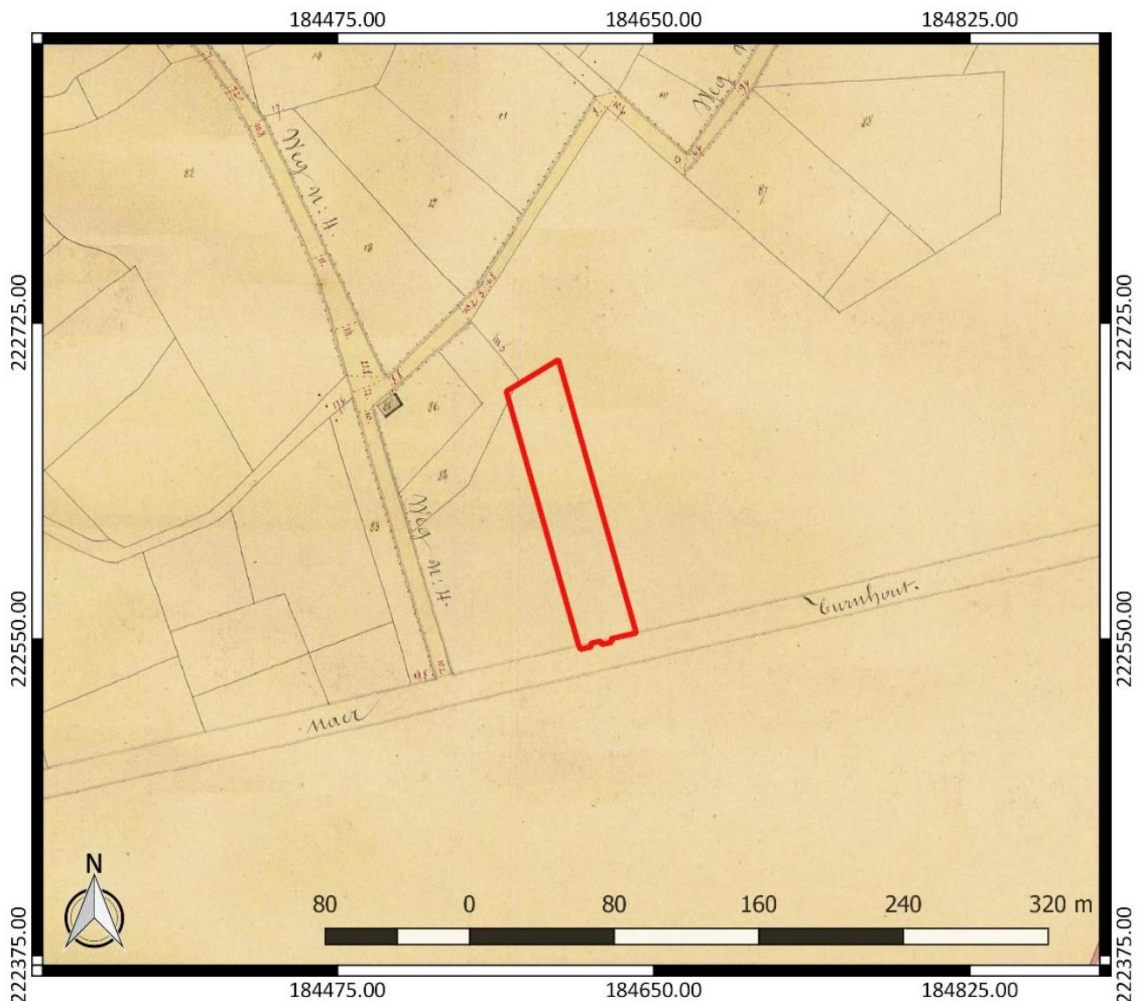
¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Beerse [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13744> (Geraadpleegd op 16-02-2023)

¹¹ <https://www.beerse.be/product.aspx?id=468>

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Beerse [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13744> (Geraadpleegd op 16-02-2023)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als heide (Figuur 15). Ten zuiden vinden we reeds de historische voorloper van de huidige Turnhoutseweg. Ook de Pastoriestraat en de Bremstraat ten westen en ten noorden van het onderzoeksgebied zijn reeds te bemerken. Ten zuiden van het onderzoeksgebied is op de kaart verder ook stuifzand op te merken.

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als heide (Figuur 16). De Vandermaelenkaart (1846-1854) geeft inderdaad aan dat het onderzoeksgebied nog steeds ingenomen werd door heide.

Figuur 16: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 18) geeft aan dat bebouwing verschenen is in het noorden van het onderzoeksgebied. In het zuidelijke deel zien we een weg. Verder lijkt het terrein in gebruik als tuin. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 19) toont een gelijkaardig beeld als de voorgaande luchtfoto.

Een luchtfoto uit 2000-2003 is de laatste luchtfoto waarop we de bebouwing zien. Latere luchtfoto's tonen dat de bebouwing gesloopt werd. Dat zien we op een recente luchtfoto (Figuur 6).

Figuur 17: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Luchtfoto uit 2000-2003 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Ten oosten, ter hoogte van ID 1588 en 9602 werd een landschappelijk bodemonderzoek en een verkennend archeologisch booronderzoek uitgevoerd, waarna geadviseerd werd dat er geen bijkomend archeologisch onderzoek meer nodig was omwille van een te beperkt potentieel op kennisvermeerdering.¹⁵

Ten noorden van het onderzoeksgebied, ter hoogte van CAI ID 982627 werd een landschappelijk booronderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden karrensporen, hooioppers, kuilen en greppels gevonden. De hooioppers worden op basis van hun ligging aan de basis van het plaggendek in de late middeleeuwen gedateerd. De andere resten worden in de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd gedateerd.¹⁶

Ter hoogte van CAI ID 100898 is sprake van een vondst uit de 12de tot 13de eeuw.¹⁷ Ter hoogte van CAI ID 951961 bevindt zich de pastorie van St.-Lambertus. De oorsprong ervan gaat terug tot 1453. Vroeger was ze omgracht.¹⁸

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied bevindt zich op een dekzandrug, op vrij grote afstand tot waterlopen in de omgeving. Op basis daarvan kunnen we verwachten dat het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite eerder laag is, maar in de buurt zien we op de bodemkaart een overgang van een matig natte naar een droge bodem. Dit betekent dat er wel variatie in vegetatie en fauna in de buurt van het onderzoeksgebied gevonden kon worden. Dit maakt dat we de aanwezigheid van een goed bewaarde steentijd artefactensite op dit moment nog niet volledig kunnen uitsluiten.

Relevante archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied zijn vrij schaars en bevinden zich al op grote afstand tot het onderzoeksgebied. Er zijn ook verschillende negatieve onderzoeken uitgevoerd in de ruime omgeving, maar niet in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied en niet op locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging.

Historische kaarten tonen ons dat het onderzoeksgebied in de 18de eeuw in gebruik was als heide. In de 20ste eeuw zien we bebouwing verschijnen in het noorden van het onderzoeksgebied. Dit heeft mogelijk plaatselijk een negatieve impact op het bodemarchief gehad, maar het is niet zo dat we

¹⁵ Weekers-Hendrickx/Raczynski-Henk/Paulussen 2018, 21-22

¹⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Heibergstraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/982627> (geraadpleegd op 16 februari 2023).

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Schutsboomstraat 3 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/100898> (geraadpleegd op 16 februari 2023).

¹⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Pastorie van St.-Lambertus [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/951961> (geraadpleegd op 16 februari 2023).

voor het volledige terrein kunnen besluiten dat het bodemarchief er in het verleden verstoord werd door bebouwing.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek beschouwen we het archeologisch potentieel van het terrein eerder gemiddeld. Er zijn geen duidelijke aanwijzingen dat er relevante archeologische resten te verwachten zijn, maar aan de andere kant zijn er onvoldoende elementen die aantonen dat er geen relevante archeologische resten meer op het terrein aanwezig kunnen zijn.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de oprichting van een nieuw gebouw. Het nieuwe gebouw wordt onderkelderd. Dit betekent een verstoring tot op een diepte van ca. 3,75 m. Buiten de verstoring door de kelder variëren de geplande bodemingrepen sterk in diepte, van ca. 30 cm tot uiterlijk ca. 3,20 m. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied een gemiddeld archeologisch potentieel kent. Gekende archeologische waarden en eerder onderzoek bevindt zich al op relatief grote afstand tot het onderzoeksgebied en kent doorgaans een verschillende landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied. We kunnen daarom niet zomaar inschatten wat het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied is, op basis van eerder onderzoek in de omgeving van het onderzoeksgebied. Op dit moment stellen we vast dat we niet met zekerheid kunnen uitsluiten dat relevante archeologische resten op het terrein aanwezig zijn.

Het terrein was lange tijd in gebruik als heide. In de 20ste eeuw zien we bebouwing verschijnen in het noorden van het onderzoeksgebied. De verwachting is dat de bebouwing op het terrein plaatselijk een aantasting van het bodemarchief betekend heeft. De bebouwing strekte zich echter niet uit over het volledige terrein. Bijgevolg kunnen relevante archeologische resten nog bewaard gebleven zijn. De geplande werken zullen een ernstige bedreiging van het aanwezige bodemarchief betekenen. Omdat we op dit moment onvoldoende de aanwezigheid van relevante archeologische resten kunnen uitsluiten, is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig voorafgaand aan de uitvoering van de geplande werken.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein begroeid is.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig.

Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de oprichting van een nieuw gebouw met een kelderverdieping en bijhorende omgevingsaanleg, diende een archeologienota opgesteld te worden. Uit het bureauonderzoek blijkt dat in de ruime omgeving al heel wat onderzoek uitgevoerd is, dat overwegend weinig relevante archeologische resten heeft opgeleverd. Relevante archeologische resten die gekend zijn in de ruime omgeving, dateren uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied heeft echter nog niet veel onderzoek plaatsgevonden. Ook kent het onderzoeksgebied een verschillende landschappelijke ligging dan de locaties waar eerder onderzoek plaatsgevonden heeft. Dit betekent dat we momenteel slechts kunnen besluiten dat het terrein een gemiddeld archeologisch potentieel kent, maar we kunnen de aanwezigheid van relevante archeologische resten op het terrein nog niet volledig uitsluiten.

In het verleden bleek al bebouwing aanwezig op een deel van het terrein. Dit heeft mogelijk een negatieve impact op het bodemarchief gehad, aangezien het terrein voordien lang in gebruik was als heide. De gekende bebouwing beperkt zich slechts tot een deel van het terrein, waardoor we op de rest van het terrein wel nog een goed bewaard bodemarchief kunnen aantreffen. De geplande werken vormen een ernstige bedreiging van het bodemarchief. Bijkomend archeologisch vooronderzoek is nodig voorafgaand de geplande werken om de aanwezigheid van relevante archeologische resten verder te onderzoeken.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Arckens, M./J. De Beenhouwer, 2017: *Archeologienota Beerse Turnhoutseweg. Resultaten*, Wijnegem.

Bastiaens, J./J.M. Van Moernick, 1994: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het plaggenlandbouwareaal: getuigen van 17de-eeuwse landbouwintensivering in de Belgische provincies Antwerpen en Limburg en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 12.3, 81-90.

Bogemans, F., 2005: *Toelichting bij de quartairgeologische kaart. Kaartblad 2 - 8. Meerle – Turnhout*, Brussel.

Claessens, L./R. Ferket, 2017: *Archeologienota Beerse – Turnhoutseweg 55-57*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 533).

Van Doesburg, J./M. De Boer/J.H.C. Deeben, 2007: *Essen in zicht. Essen en plaggendecken in Nederland. Onderzoek en beleid*, Amersfoort (Nederlandse archeologische rapporten 34).

Weekers-Hendriks, B./Y. Racsynski-Henk/R. Paulussen, 2018: *Ossevenstraat, Vosselaar, Geel* (VEC Nota 500).

4.2 Websites

Beerse (2023)
www.beerse.be

Cartesius (2023)
<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2023)
<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2023)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2023)
<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2023)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2023)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

